

KREDIT-MODUL TIZIMI VA UNING YURIDIK TEXNIKUMLARDA QO‘LLANILISHI

Avulova Feruza Ravshanovna

Navoiy viloyati yuridik texnikumi o‘quv bo‘limi uslubchisi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.13764268>

Annotatsiya. Ushbu maqolada kredit-modul tizimining mamlakatimizda joriy etilishi, shuningdek yuridik texnikumlarda qo‘llanishi bayon qilingan.

Kalit so‘zlar: ESCT (European Credit Transfer System), modul-kredit, Erasmus dasturi, yuridik texnikumlar.

CREDIT-MODULE SYSTEM AND ITS APPLICATION IN LEGAL TECHNIQUES

Abstract. This article describes the introduction of the credit-module system in our country, as well as its use in legal technical schools.

Key words: ESCT (European Credit Transfer System), modular credit, Erasmus program, legal technical schools.

КРЕДИТНО-МОДУЛЬНАЯ СИСТЕМА И ЕЕ ПРИМЕНЕНИЕ В ПРАВОВЫХ ТЕХНИКАХ

Аннотация. В данной статье описано внедрение кредитно-модульной системы в нашей стране, а также ее использование в юридических техникумах.

Ключевые слова: ESCT (Европейская система зачетных единиц), модульный зачет, программа Erasmus, юридические техникумы.

Akademik kreditlar ilk marotaba XVIII asr oxiri - XIX asr boshlarida AQSh universitetlarida joriy etila boshlangan. Ta'lim mazmuni va dasturlarning kreditlarda tashkil etilishi ta'lim jarayonini mustaqil rejalashtirish, monitoring va baholash tizim larida tub o'zgarishlar kiritish imkoniyatini berdi hamda ta'lim texnologiyalarini takomillashtirish uchun keng sharoit yaratdi. ESCT (European Credit Transfer System) 1989-yilda Erasmus dasturi doirasida joriy etilgan bo'lib, Socrat dasturining bir qismi hisoblanadi. Yevropa kredit tizimi muvaffaqiyatli sinovdan o'tib, ayni paytda butun Yevropa oliy ta'lim muassasalari ECTS tizimidan foydalanmoqda.

Dastlab, ECTS talabalarini bir oliy ta'lim muassasasidan boshqasiga o'tkazishda kreditlarni hisoblash va o'tkazish uchun foydalanilgan. Ushbu tizim boshqa oliy ta'lim muassasalarining tan olinishiga yordam bergan va shu tariqa Yevropa oliy ta'lim muassasalarida sifatning oshishiga, talabalar mobilligi miqyosining kengayishiga olib kelgan. Kredit tizimining ahamiyati oshib borishi natijasida 1999-yil iyunda imzolangan Bolonya deklaratsiyasining eng muhim vazifalaridan biri sifatida mintaqaviy, milliy va Yevropa darajasidagi tizimga aylandi. Bolonya deklaratsiyasida ECTS tavsiyaviy xarakterga ega tizim sifatida amaliyotga kiritilgan bo'lsa-da, keyinchalik butun Yevropa oliy ta'lim tizimida ommalashadi.

ECTS tizimi bugungi kunda Yevropa hududida amal qilayotgan asosiy tizimlardan biri hisoblanib, oliy ta'limning me'yoriy hujjatlarini yaratishda asos bo'lib xizmat qilmoqda.

ECTS tizimidan foydalanish natijasida quyidagi afzalliklarga ega ekanligi namoyon bo'ldi:

- oliy ta'lim muassasalari o'rtasida soddalashgan malakaning tan olinishi;
- talaba yuklamasining bajarilishidagi shaffoflik;

-oliy ta'lim tizimidagi islohotlarga moslashuvchanligi;
-Ta'lim traektoriyasida o'quv dasturlarini o'zlashtirishning moslashuvchan imkoniyatining kengligi.

ECTS tizimi o'quv dasturlarini o'zlashtirishni osonlashtirib, barcha turdagi dasturlar uchun qulay hisoblanadi. ECTS davlatlar o'rtasida, shuningdek, turli universitetlar o'rtasida akademik mobillik uchun keng sharoit yaratadi. Bundan tashqari, tizim o'z o'zini o'rganish tizimi ham hisoblanadi. Shuning uchun ham "ECTS" so'zi yoyiq holatda "Yevropa kreditini olib o'tish va yig'ish tizimi" degan ma'noni anglatadi.

Yevropa kreditlarni o'tkazish va to'plash tizimining asosiy xususiyatlari quyidagicha:

- ECTS kreditlari;
- Talabalar yuklamasi;
- O'quv ko'rsatkichlari;
- ECTS baholash reyting shkalasi.

Kredit-modul sharoitida oliy ta'lim muassasalarida "modul" tushunchasini mazmun bilan to'ldirishda muammolar paydo bo'lmoqda. Tahlillar shuni ko'rsatmoqdaki, modullarni shakllantirish uchun asosiy fanlarni aniqlashda qiyinchiliklar tug'ilmoqda.

Modul tushunchasini izohlashda ikki xil yondashuvdan foydalaniladi:

- 1) modullar - mazmun va tematik shaklda tashkil qilinadi;
- 2) modullar - tashkiliy, tuzilmaviy talablar tamoyiliga ko'ra shakllantiriladi.

Birinchi yondashuvda moduli deganda ta'lim dasturi doirasida muayyan o'zaro bog'langan yaxlitlikni tashkil etadigan fanlar bloki tushunilib, u dasturning umumiy tuzilmasi ichidagi mantiqiy quyi tuzilma sifatida qaraladi. Ta'lim moduli mustaqil bo'lib, o'quv fanlari to'plamini ifoda etuvchi, yo'nalish bo'yicha o'quv rejasining birligi sifatida talqin qilinadi.

Modulga berilgan ikkinchi yondashuvda uning didaktik maqsadlar, o'quv materialining mantiqan yakunlangan birligi, uni o'zlashtirish uchun uslubiy qo'llanma va nazorat tizimini o'z ichiga olgan o'quv fani tarkibidagi nisbatan mustaqil tashkiliy-uslubiy majmua tushuniladi.

Bunda moduli fanning o'quv-uslubiy majmuini hosil qiladi. Respublikamizda "modul" atamasi ko'pincha o'quv fanining majmuasi sifatida tushunilmoqda. Ilg'or oliy ta'lim muassasalarining tajribasiga ko'ra, moduli kursning bir qismi, masalan, fanning taqvimiy muddatlarga bo'lingan mantiqan yakunlangan qismi sifatida ham tushuniladi. 2021-yil 10-iyun 359-son "O'zbekiston Respublikasi adliya vazirligi tizimidagi ta'lim muassasalarida kredit-modul tizimini joriy etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori kredit-modul tizimini yuridik texnikumlarda ham joriy etilishi uchun yo'l ochib berdi.

Shunga ko'ra, yuridik texnikumlarda 2021/2022 o'quv yilidan o'quv jarayonlari kredit-modul (Kredit to'plash va ko'chirishning Yevropa tizimi) tizimida tashkil etildi. ECTS kredit - modul tizimi talabaga yo'naltirgan ta'limni tashkil etish (student centered education), ta'limda shaffoflikka erishish (transparent education); ta'limda moslashuvchanlikni kuchaytirishi (improving flexibility); talabalar mobilligini kuchaytirish (improving student mobility). tamoyillariga asoslangan. Ya'ni ta'limning kredit-modul tizimi-ta'lim oluvchiga yo'naltirilgan, ta'lim olish, ta'lim berish va ta'lim oluvchilar bilimni baholash jarayonlarining shaffofligi tamoyili asosida kreditlarni yig'ish va o'tkazishdan iborat tizimdir.

Kredit-modul tizimida o'quv rejasi majburiy va tanlov fanlar asosida ishlab chiqiladi hamda ta'lim oluvchiga o'zining ta'lim dasturini mustaqil shakllantirish va fan doirasida professor-o'qituvchilarni tanlash imkoniyati yaratiladi. O'quvchining shaxsiy ta'lim trayektoriyasi shakllantirilib mustaqil va ijodiy bilim olishni rag'batlantiriladi, o'zlashtirilgan bilimlar hajmi kreditlarda o'lchanadi.

Yuridik texnikumlarning o'quv rejasida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilishi lozim bo'lgan asosiy va tanlov fanlar belgilangan. O'quvchilarga tanlov fanlarda ko'rsatilgan fanlarni tanlash imkoniyati yaratilgan va asosiy fanlar bilan birgalikda guruhlarda tanlangan 2 tadan fan o'quv yilida bir semestrda o'qitiladi. Shuningdek, o'quv rejasiga o'quvchilar tomonidan ixtiyoriy ravishda o'zlashtiriladigan qo'shimcha kreditlar ajratiladigan ta'lim elementlari ham kiritilgan.

Bunda o'quvchining ishtiroki rag'batlantirilib qo'shimcha kredit to'plashi mumkin bo'ladi.

O'quv rejada umumiy o'quv yuklama hajmining 60 foizini mustaqil ta'lim tashkil etadi.

O'quvchi o'qish yuklamasining bu tarzda taqsimlanishi ta'lim olish jarayonida mas'uliyatni ma'lum darajada o'z yelkasiga olishi, fan bo'yicha darsda va darsdan tashqarida muntazam ravishda o'qib borishi kerakligini bildiradi. Bu jarayon ko'p jihatdan o'qituvchining mas'uliyatiga ham bog'liq. Chunki talabalarni o'z vaqtlaridan samarali foydalanish uchun ularga darsdan tashqarida o'qish uchun qiziqarli materiallar va muammolar berib borish o'qituvchining vazifasidir.

Modullar (fan) bo'yicha semestrlar va o'quv yili uchun o'quvchi to'plashi lozim bo'lgan kreditlar miqdori semestrda 30 kreditdan jami 60 kredit qilib belgilangan. Har bir kredit talaba bajarishi kerak bo'lgan ma'lum miqdordagi o'qish yuklamasini va talaba buning natijasida muayyan o'qish natijalariga erishganligini bildiradi. Ta'lim oluvchining dastur bo'yicha o'zlashtirgan ballari o'rtacha qiymati GPA (Grade Point Average) ko'rsatkichi belgilangan tartibdagi formula yordamida hisoblanadi.

Yuridik texnikumlarda har o'quv yili uchun GPA o'tish bali miqdorini TDYU kengashi tomonidan tasdiqlanadi. Bunda o'quvchini kursdan kursga o'tkazish GPA o'tish bali miqdori asosida o'quv yilida tahsil olgan modullarning kamida ikkitasidan akademik qarzidor bo'lganda yo'l qo'yiladi. O'quvchining o'quv yilida tahsil olgan modullardan akademik qarzidorligi uch va undan ortiq bo'lsa, GPA o'tish bali miqdoridan qat'i nazar kursdan kursga qoldiriladi. Ta'lim sifati, pedagogik faoliyat darajasi, o'quv-metodik ishlar, o'quvchilar va bitiruvchilar bilimini tavsiflovchi ma'lumotlar bazasini tizimli shakllantirish hamda ularni reyting indikatorlariga muvofiq baholash asosida yuridik texnikumning har yili yangilab boriladigan reytingi yuritiladi.

Yuridik texnikumlarda o'quv jarayoniga kredit-modul tizimini joriy etishni tashkiliy masalalariga oid ma'lumotlar ta'lim dasturi, fanlar katalogi, akademik mobillikni ta'minlash, ta'lim to'g'risidagi ma'lumotnoma, kreditlarni tan olish va ko'chirib o'tkazishga taalluqli hujjatlar xamda diplomga ilovaning shakllari, shuningdek, akademik mobillik davrida o'quvchining bilim darajasini aniqlash bo'yicha ko'rsatkichlar va boshqa zarur hujjatlar namunalari Toshkent davlat yuridik universiteti tomonidan ishlab chiqilib tasdiqlanadi.

Yuridik texnikumlarda kredit-modul tizimini joriy etilishi ta'limning jahon tan olgan mukammal o'lchov birligining olib kirilishi, o'quv dasturlarida muvozanat va me'yor paydo bo'lishi, texnikumlarda o'qish jarayonining shaffof tarzda tashkil etilishi, o'quv dasturlari mehnat

bozori va o'quvchilar ehtiyojlari asosida shakllanishi, darslarning sifati yaxshilanishi va nihoyat har bir o'quvchi, ma'lum ma'noda o'zining mustaqil o'quv dasturiga ega bo'lishiga xizmat qiladi.

Bir so'z bilan aytganda, yuridik ta'limda kredit-modul tizimining joriy etilishi, o'quvchiga katta erkinlik berish bilan bir qatorda, kelajakda tanlagan sohasining malakali, raqobatbardosh mutaxassisi bo'lib yetishishi uchun akademik jarayonni mustaqil rejalashtirish imkonini ham taqdim etadi.

Hozirda kredit-modul tizimi texnikum yoshlarining chuqur bilim olishlariga turtki bo'lib xizmat qilmoqda. Chunki bu kredit-moduli ularning kelgusida respublika yoki xorijiy oliy ta'lim muassasalarida o'qishni davom ettirishlari uchun imkon beradi.

REFERENCES

1. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risidagi qonuni" (yangi tahriri) 2020- yil 23-sentabr.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 29-apreldagi PF-5987-son "O'zbekiston Respublikasida yuridik ta'lim va fanni tubdan takomillashtirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida" gi Farmoni.
3. ECTS Users Guide, Brussels, 2015
4. The framework of qualifications for the European Higher Education Area.